

██████████, 18 października 2019 r.

Trybunał Konstytucyjny

Al. Jana Chrystiana Szucha 12A
00-918 Warszawa

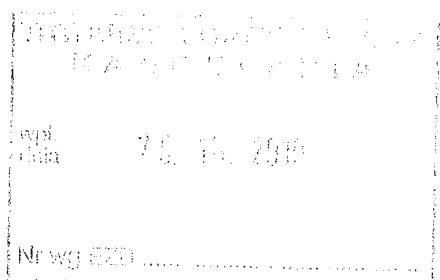
Skarżący:

Adwokat Ł P ,
Ul.
Tel.

Uczestnik:

Minister Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11, 00-950 Warszawa

Prokurator Generalny
Prokuratura Krajowa,
Ul. Rakowiecka 26/30, 02-528 Warszawa

SKARGA KONSTYTUCYJNA

Z uwagi na brzmienie art. 44 ust. 1 ustawy z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. 2016, poz. 2072) wskazuję, iż Skarżący jest adwokatem – wpis nr ██████████ Izby Adwokackiej w L

Na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji RP wnoszę o stwierdzenie niezgodności przepisu § 14 ust. 1 pkt 3 w zw. z § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielanej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 18), w zakresie w jakim przepisy te przewidują w sprawach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego stawkę maksymalną opłaty za czynności adwokackie w wysokości 240 zł plus podatek VAT,

na podstawie których Sąd Okręgowy w L ██████████ punktem 3 postanowienia wydanego dnia 15 maja 2019 r. w sprawie ██████████ przyznał mi wynagrodzenie za reprezentowanie uczestnika Ł ██████████ Z ██████████ w kwocie ██████████ zł plus VAT, zaś w innym składzie postanowieniem wydanym dnia ██████████ września 2019 r. w sprawie ██████████ oddalił zażalenie od tego orzeczenia,

z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji RP

która to niezgodność polega na tym, że zaskarżone przepisy naruszają prawo majątkowe adwokata świadczącego pomoc prawną z urzędu w sprawach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego w postaci prawa do godnego wynagrodzenia za wykonaną pracę wynikającego z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji RP w ten sposób, że wprowadzają górną granicę wysokości wynagrodzenia w sprawach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego nieodpowiadającą (a) niezbędnemu nakładowi czasu pracy, (b) stopniowi skomplikowania sprawy pod względem faktycznym i prawnym prawniczym oraz (c) wadze sprawy, przez co przerzucono obowiązek ponoszenia faktycznych kosztów świadczenia pomocy prawnej na pełnomocnika ustanowionego z urzędu.

Wnoszę o załączenie akt sprawy Sądu Rejonowego w L
celem przeprowadzenia dowodu z dokumentów znajdujących się w aktach
sprawy, a wskazanych poniżej.

Wskazuję, iż w dniu 4 października 2019 r. wysłałem do Trybunału Konstytucyjnego inną skargę
dotyczącą innych (choć podobnie brzmiących) przepisów, i w niej zawarłem również wniosek o
załączenie akt sprawy Sądu Rejonowego w L

Akta te będą potrzebne do rozpoznania obu skarg. Również z w/w skargą przestałem
odpisy orzeczeń zapadłych w sprawie.

Wnoszę o zasądzenie na rzecz skarżącego od Skarbu Państwa kosztów postępowania przed
Trybunałem Konstytucyjnym.

Skarżący kwestionuje przepisy zawarte w rozporządzeniu z dnia 3 października 2016 r. w sprawie
ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielanej z urzędu (t.j.
Dz.U. z 2019 r., poz. 18), wydanym przez Ministra Sprawiedliwości.

Z uwagi na treść art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o TK wskazuję, iż postanowienie SO z dnia września
2019 r. w sprawie wraz z uzasadnieniem zostało przeze mnie odebrane w dniu 8
października 2019 r.; załączam odpis dokumentu z akt sprawy potwierdzającego datę odbioru oraz
wydruk danych z Poczty Polskiej; ponadto wskazuję, że zachowanie 3-miesięcznego terminu
liczonego od daty odebrania orzeczenia nie powinno budzić wątpliwości w sytuacji, gdy skarga
niniejsza wnoszona jest w terminie krótszym niż miesiąc licząc od daty wydania orzeczenia.

Od wydanego rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania nie przysługiwał ani nie
przysługuje skarżącemu żaden nadzwyczajny środek zaskarżenia.

UZASADNIENIE

Omówienie regulacji kwestionowanej

Zgodnie z § 14 ust. 1 pkt 3 Rozporządzenia „*Opłaty maksymalne wynoszą w sprawach (...) z zakresu
postępowania nieprocesowego w sprawie niewymienionej odrębnie - 120 zł*”.

Zgodnie z § 4 ust. 1 Rozporządzenia (którego konstytucyjność nie jest kwestionowana, ale który
należy uwzględnić przy rekonstrukcji całości normy prawnej) „*Opłatę ustala się w wysokości
określonej w rozdziałach 2-4, przy czym nie może ona przekraczać wartości przedmiotu sprawy*”.

Zgodnie z § 4 ust. 2 Rozporządzenia „*Ustalenie opłaty w wysokości wyższej niż określona w ust. 1, a
nieprzekraczającej 150% opłat określonych w rozdziałach 2-4, następuje z uwzględnieniem:*

1) *nakładu pracy adwokata, w szczególności czasu poświęconego na przygotowanie się do
prowadzenia sprawy, liczby stawiennictw w sądzie, w tym na rozprawach i posiedzeniach, czynności
podjętych w sprawie, w tym czynności podjętych w celu polubownego rozwiązania sporu, również
przed wniesieniem pozwu;*

2) *wartości przedmiotu sprawy;*

3) wkładu adwokata w przyczynienie się do wyjaśnienia okoliczności faktycznych, jak również do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia istotnych zagadnień prawnych budzących wątpliwości w orzecznictwie i doktrynie;

4) stopnia zawichości sprawy, w szczególności trybu i czasu prowadzenia sprawy, obszerności zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności dopuszczenia i przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego lub biegłych sądowych, dowodu z zeznań świadków, dowodu z dokumentów o znacznym stopniu skomplikowania i obszerności.

Z § 4 ust. 1 i 2 Rozporządzenia wynika norma prawna, że wynagrodzenie dla adwokata świadczącego pomoc prawną z urzędu ustala się w wysokości stawki określonej w przepisach szczególnych Rozporządzenia. Ewentualne podwyższenie stawki do nie więcej niż 150% następuje z uwzględnieniem licznych kryteriów wymienionych w § 4 ust. 2. Nie ma natomiast przepisu pozwalającego na przyznanie stawki wyższej niż maksymalna bez względu na to jak bardzo byłoby to w danej sprawie uzasadnione.

W rozporządzeniu nie ma przepisu określającego stawkę dla postępowań z zakresu ochrony zdrowia psychicznego. W efekcie w praktyce do spraw tych stosuje się przepis § 14 ust. 1 pkt 3 Rozporządzenia mówiący o postępowaniach nieprocesowych niewymienionych odrębnie. Taki pogląd wyrażony został w komentarzu autorstwa A. Patryk i T. Patryk (*Ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu. Komentarz*, LEX/el 2016, teza do § 14). Podobnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w post. z 28 listopada 2018 r., IV CSK 497/18, w post. z 21 września 2018 r., V CZ 66/18, post. z 17 maja 2018 r., IV CSK 120/18 i post. z 7 marca 2018 r., V CSK 618/17.

Oznacza to, że wynagrodzenie za pomoc prawną z urzędu w tej sprawie nigdy nie może przekroczyć kwoty 180 zł, bez względu na okoliczności takie jak waga sprawy, stopień jej skomplikowania, nakład pracy pełnomocnika, liczba rozpraw, opinii, pism procesowych itd.

Omówienie regulacji konstytucyjnych

Wynagrodzenie za pracę stanowi prawo majątkowe podlegające ochronie z mocy art. 64 ust. 2 Konstytucji RP (wyr. SN z 26 maja 2000 r., III RN 169/99). Ochrona ta obejmuje z resztą wszystkie prawa majątkowe wynikające z zawartych umów cywilnoprawnych (wyr. TK z 28 czerwca 2018 r., SK 4/17). Obejmuje ona także „publiczne prawa majątkowe” takie jak wynagrodzenie należne biegłemu w związku z pełnieniem tej funkcji, gdzie nie ma równości stron typowej dla stosunków cywilnoprawnych, lecz występuje nadrzędność organu oraz podległość biegłego, zaś sam stosunek prawny ma charakter publicznoprawny (wyr. TK z 28 czerwca 2018 r., TK SK 4/17, i wyr. TK z 14 marca 2005 r., K 35/04). Wydaje się, że racja między pełnomocnikiem ustanowionym z urzędu a sądem zachodzi podobna relacja – autonomii adwokata (tak jak biegłego) co do treści dokonywanych czynności merytorycznych (gdzie to kierować się ma on przepisami wykonywania zawodu) towarzyszy nałożony przez Sąd obowiązek działania, za które z kolei należy się wynagrodzenie.

Trybunał Konstytucyjny kilkakrotnie wypowiadał pogląd, że ustawodawca – z uwagi na treść zasady zaufania obywateli do Państwa wynikającej z art. 2 oraz z uwagi na treść art. 64 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP - nie powinien tworzyć praw pustych („ius nudum”), pozbawionych wartości majątkowej – wyr. z 24 kwietnia 2007 r., SK 49/05, wyr. z 19 grudnia 2002 r., K 33/02, wyr. z 15 grudnia 2004 r., sygn. K 2/04, wyr. TK z 24 kwietnia 2007 r., SK 49/05.

Ponadto dokując wykładni przepisów Konstytucji RP w omawianej kwestii należy mieć na uwadze obowiązujące Polskę prawo międzynarodowe. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (2007/C 303/01, Dz. U, UE C z 14 grudnia 2007 r.,) stanowi w art. 47 akapit drugi zdanie pierwsze że „*Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy*”. Przepis ten jest brzmieniem niemal tożsamy z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. W art. 47 akapit drugie zdanie drugie czytamy z kolei, że „*Każdy ma możliwość uzyskania porady prawnej, skorzystania z pomocy obrońcy i przedstawiciela*”. Regulacja ta nie ma wyraźnego odpowiednika w Konstytucji RP, bowiem jej art. 42 ust. 2 dotyczy tylko postępowań karnych, ale trudno nie uznać, że jest oczywistym, iż w demokratycznym państwie prawnym (art. 2 Konstytucji) uznającym prawo do sądu za prawo każdego człowieka (art. 45 ust. 1 Konstytucji) musi obowiązywać zasada, że każdy będący stroną w sprawie inna niż karna ma prawo do porady prawnej i korzystania z fachowej reprezentacji. Na marginesie wypada dodać, że w sprawach o ochronę zdrowia psychicznego, z uwagi na ich wagę i fakt, że stosowane środki mogą być uciążliwe w stopniu porównywalnym (o ile nie wyższym) jak w postępowaniu karnym, powinny obowiązywać standardy ochrony zbliżone raczej do spraw karnych niż cywilnych. Uzasadniać to może nawet sięgnięcie po analogię z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP dla tej kategorii spraw.

Przepisy te są istotne z uwagi na pogląd jaki wyraził ETS w wyroku z 12 czerwca 2014 r. (sprawa C-314/13). Trybunał uznał tam (zob. teza 30), że nie można oczekiwać, iż to fachowy pełnomocnik ponosić będzie ryzyko i koszty finansowe prowadzenia sprawy. W efekcie ETS uznał, że prawo do sfinansowania pomocy prawnej nie może być stronie odebrane nawet jeżeli jej aktywa pozostają zamrożone w drodze sankcji. Pełnomocnik powinien bowiem otrzymać wynagrodzenie, i to adekwatne do okoliczności sprawy.

„Zgodnie z ustalonym na tle art. 31 ust. 3 Konstytucji orzecznictwem Trybunału, wymaga to udzielenia odpowiedzi na trzy pytania dotyczące analizowanej normy: 1) czy jest ona w stanie doprowadzić do zamierzonych przez ustawodawcę skutków (przydatność normy); 2) czy jest ona niezbędna (konieczna) dla ochrony interesu publicznego, z którym jest powiązana (konieczność podjęcia przez ustawodawcę działania); 3) czy jej efekty pozostają w odpowiedniej proporcji do nałożonych przez nią na obywatela ciężarów lub ograniczeń (proporcjonalność sensu stricto)” – wyr. TK z 13 października 2015 r., P 3/14, wyr. TK z 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07.

Relacja przepisów kwestionowanych i standardów konstytucyjnych

Limitując wynagrodzenie za pomoc prawą świadczoną z urzędu w sprawach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego ustawodawca naruszył prawo majątkowe adwokata do godziwego wynagrodzenia (chronione z mocy art. 64 ust. 2 Konstytucji RP). Trudno jednocześnie wskazać jakie były cele takiej regulacji. Samo rozporządzenie wydaje się realizować przede wszystkim cel ustalenia maksymalnej wysokości opłat wymieniony w art. 29 ust. 2 prawa o adwokaturze *in fine*.

Jeżeli celem kwestionowanych przepisów rozporządzenia jest ograniczenie wydatków Skarbu Państwa związanych z faktem świadczenia pomocy prawnej z urzędu przez adwokata w sprawach z zakresu ochrony zdrowia psychicznego, to istotnie norma ta prowadzi do osiągnięcia zamierzonych skutków. Wątpliwym jest natomiast czy jest środkiem niezbędnym i proporcjonalnym.

Brak jest publikacji wskazujących na liczbę postępowań z zakresu ochrony zdrowia psychicznego jakie toczą się w Polsce przed sądami rodzinnymi, i związanych z tymi postępowaniami wydatków. Stąd trudno ocenić jak dobrze realizowany jest cel ochrony interesów finansowych Skarbu Państwa. Jednakże zwrócić należy uwagę na wagę postępowania, które dotyka najważniejszych dóbr jakimi jest wolność i zdrowie jednostki oraz – potencjalnie – bezpieczeństwo publiczne (bowiem jednym z kryteriów skierowania na leczenie bez zgody jest fakt że dana osoba stwarza zagrożenie dla innych

osób - art. 23 ust. 1 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego). Bezdyskusyjnie wolność i zdrowie jednostki oraz bezpieczeństwo publiczne są wartościami które w razie kolizji powinny mieć pierwszeństwo przed celami fiskalnymi, co prowadzi do wniosku, że zastosowane ograniczenie jest środkiem co najmniej nieproporcjonalnym do zakładanego celu. Analiza liczby takich postępowań w skali kraju pozwoliłaby zaś na rozważenie, czy w ogóle jest to rozwiązanie niezbędne dla zachowania równowagi finansów państwa.

Stan faktyczny sprawy

Przedmiotem sprawy prowadzonej pod sygnaturą [redacted] przez Sąd Rejonowy w L [redacted] była zasadność dalszego pobytu Ł [redacted] Z [redacted] w Zakładzie Opieki Leczniczej w C [redacted]. Skarżący reprezentował p. Ł [redacted] Z [redacted] z urzędu. W toku postępowania pierwszo instancyjnego w sprawie odbyło się osiem rozpraw ([redacted] grudnia 2016 r., [redacted] lutego 2017 r., [redacted] marca 2017 r., [redacted] maja 2017 r., [redacted] czerwca 2017 r., [redacted] października 2017 r., [redacted] grudnia 2017 r., [redacted] lutego 2018 r.), sporządzone zostały trzy opinie z których każda była uzupełniona przesłuchaniem biegłego na rozprawie (P. K [redacted] k. 29-30, uzupełniona k. 67-9, M. M [redacted] k. 96-102, uzupełniona k. 130, M. N [redacted] k. 169-173, uzupełniona k. 196-7), strony wymieniły łącznie siedem pism procesowych (k.54-9, 76-86 i k. 122 – pisma uczestnika, pisma wnioskodawcy k. 70, k. 118, k. 188 oraz 199). Ponadto pełnomocnik sporządził apelację, co uważane jest za czynność należącą do pierwszej instancji i mieszczącą się w wynagrodzeniu za tę instancję.

Nakład pracy pełnomocnika był więc znaczny, podobnie znaczna jest waga sprawy – chodziło *de facto* o to jak będzie wyglądało dalsze życie [redacted] człowieka: czy spędzi On je wbrew swojej woli w ZOL, czy też odzyska „wolność”. Sąd pierwszej instancji oddalił wniosek p. Z [redacted] o zwolnienie go z tej placówki. Orzeczenie to zmienił (na skutek apelacji pełnomocnika będącego skarżącym w niniejszej sprawie) Sąd Okręgowy. Podkreślić należy, że w uzasadnieniu tego Sądu czytamy, że wyrażenie zgody na leczenie związane jest „z pojęciem wolności, które gwarantowane jest postanowieniami Konstytucji. Ograniczenie wolności przysługującej każdej osobie może nastąpić jedynie w przypadku zaistnienia sytuacji przewidzianej przepisami prawa.” W dalszej części uzasadnienia Sąd Okręgowy wykazuje, że w przypadku p. Z [redacted] nie było podstaw do ograniczenia Jego wolności, a On sam temu się sprzeciwia. A zatem Sąd Okręgowy podzielił stanowisko pełnomocnika Ł [redacted] Z [redacted] że sprawa dotyczy Jego fundamentalnego prawa – wolności.

O wadze i stopniu skomplikowania sprawy przekonuje również przebieg postępowania przed sądem odwoławczym, który najpierw oddalił wniosek pełnomocnika o kolejną opinię biegłych, by następnie otworzyć zamkniętą rozprawę i z urzędu taki dowód dopuścić. Ponadto przed Sądem Okręgowym odbyły się trzy rozprawy ([redacted] sierpnia 2018 r., [redacted] marca 2019 r., [redacted] maja 2019 r.), sporządzona została uzupełniająca opinia biegłych, doszło także do wymiany pism procesowych, a ostatecznie – do zupełnej zmiany orzeczenia.

W tej sytuacji przyznane wynagrodzenie za drugą instancję w kwocie [redacted] zł plus VAT, choć zgodne z przepisami rozporządzenia, należy uznać za całkowicie nieadekwatne do nakładu pracy pełnomocnika oraz do wagi sprawy. Przebieg tej sprawy przekonuje, że koncepcja ograniczenia wysokości wynagrodzenia za pomoc prawną w tego typu sprawach do kwoty 180 zł jest błędna, i narusza prawo adwokata będącego pełnomocnikiem z urzędu do godnego wynagrodzenia za pracę.

Załączniki:

1. kopia legitymacji adwokackiej,
2. odpis postanowienia SR wraz z uzasadnieniem,
3. dwa odpisy postanowień SO wraz z uzasadnieniem,
4. odpis dokumentu potwierdzającego datę odbioru postanowienia z września 2019 r. przez Skarżącego oraz wydruk ze strony Poczty Polskiej - dowód odebrania postanowienia SO,
5. pięć odpisów skargi konstytucyjnej.